

שאלה: בעוד חודש אני מסיים פרעון כל חובותי לבנק, עבור משכנתא לדירה בה אני ואשתי גרים. כעת יהיה לי סכום עודף מהמשכורת שלי ואוכל להפנות אותו לצדקה. אני שואל: מה עדיף, לתת לעניים או למוסדות התורה? ועוד שאלה, יש לי בן הלומד בכולל אברכים. יש לאשתו משכורת מינימום והם שורדים אבל חיים בצמצום. האם אוכל להפנות כספים אלו אליו, למרות שהוא קרוב-משפחה שלי, ועדיין תיחשב לי זאת למצוה?

תשובה: אשריך שנכנסת לקבוצה החשובה של אנשים הנותנים ומעניקים לאחרים, ולא חיים רק לעצמם. בענן למי לתת כספי צדקה, זו שאלה קשה. על המקרא "מה יקר חסדך" [להיטיב לאחרים] העירו חז"ל (סוכה מט ע"ב) "שמא תאמר כל הבא לקפוץ [לטפס למדרגה זו] קופץ?" כלומר לא כל הרוצה מעלה גדולה זו זוכה. מדוע? מפרש שם רש"י: "שמא כל הבא לקפוץ - ולעשות צדקה וחסד קופץ, ומספיקין וממציאין לו אנשים מהוגנים לכך? תלמוד לומר 'מה יקר', צריך לתת לב ולטרוח ולרדוף אחריה. לפי שאינה מצויה תמיד לזכות בה ל[אנשים] מהוגנים".

כלומר יש הרבה רמאים שמציגים עצמם לעניים במצב קשה מאד, עת שמצבם די סביר ודי מאוזן. והאדם הנודב צדקה טועה לחשוב שעשה מצוה גדולה, אבל בפועל יודע ה' שנתן מכספו למי שאינו צריך עזרה.

כאשר תתן צדקה לעניים, תן רק ישירות למשפחה שאתה מכיר אישית. וטוב הדבר שתבחר במשפחה מרובה ילדים, שמצוי שההכנסות של ההורים אינם מספיקים לכל צרכיהם. או שתתן למשפחות שהאב מחוסר עבודה. או שההורים הם חולים ואינם מסוגלים לעבוד משרה שלימה.

גם אם תבחר לתת לארגונים המחלקים צדקה למשפחות עניות, צריכים לברר אם מנהלי הארגון חוקרים היטב למי לתת, ולא מחלקים בלי בדיקה. הורו חז"ל (בבא בתרא י ע"ב) לתת רק לארגון שממונה עליו אדם נאמן. כך לשון הרמב"ם (הלכות מתנות עניים פרק י הלכה ח): "ולא יתן אדם לתוך קופה של צדקה אלא אם כן יודע שהממונה נאמן וחכם ויודע להנהיג כְּשׁוֹרָה כר' חנניה בן תרדיון". ["נאמן", זאת אומרת שאינו לוקח נתח גדול לעצמו, ו"חכם" שיודע להבחין למי ראוי לתת].

בנוגע למוסדות התורה, ודאי מצוה גדולה היא לתמוך בלומדי תורה. כי בלי ציבור של תלמידי חכמים, מי יעניק רוח קדושה לעם ישראל? חלילה נידרדר להיות עם בינוני כמו שאר האומות. אבל הבעיה היא שיש מוסדות שמנהליה וראשיה חיים מותרות, על חשבון קופת הישיבה, והאברכים חיים בתקציבים

מוגבלים מאד. הטוב ביותר שתתן ישירות לאותם אברכים שחקרת ודרשת ונדוע לך על מצבם הדחוק (במיוחד עם הם הורים לילדים רבים).

הטוב הוא לפזר את כספך ולא לתה כל לנמען אחד, פן תכשל ושמת כספך אצל מי שאינו זקוק כל כך לכסף.

בענין עזרה לבנך, ודאי שקרובי משפחה קודמים לכל אדם אחר. כך פסקו חז"ל מהמקרא "את העני עמך" (שמות כב, כד). וכך לשון שולחן ערוך (יורה דעה - סימן רנא):

(ג) הנותן לבניו ובנותיו הגדולים, שאינו חייב במזונותיהם, כדי ללמד את הבנים תורה ולהנהיג הבנות בדרך ישרה, וכן הנותן מתנות לאביו והם צריכים להם, הרי זה בכלל צדקה. ולא עוד אלא שצריך להקדימו לאחרים. ואפילו אינו בנו ולא אביו, אלא קרובו, צריך להקדימו לכל אדם... ועניי ביתו קודמין לעניי עירו, ועניי עירו קודמין לעניי עיר אחרת... ויושבי ארץ ישראל קודמין ליושבי חוצה לארץ".

תתפלל שתצליח לקיים המצוה כמו שהקב"ה רוצה.